

Slovenski poslanci v Gradcu med prelomom stoletja in razpadom dvojne monarhije

Filip Čuček*

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 94(497.4-18)"1896/1918", 328(436.4=163.6)"1896/1918"

Filip Čuček: Slovenski poslanci v Gradcu med prelomom stoletja in razpadom dvojne monarhije. Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor 91=56(2020), 1, str. 24–41

Avtor v članku analizira slovenske poslance v štajerskem deželnem zboru med letoma 1896–1918. V teh letih je bila (tudi) na Spodnjem Štajerskem nacionalna komponenta stalnica v političnem življenju, v letih 1906–07 pa je prišlo do dokončnega razpada sloge in oblikovanja dveh ločenih političnih taborov. Tabora sta kljub vsemu ostala enotna vsaj glede »narodnih« zadev, medtem ko sta na volitvah nastopala ločeno.

Ključne besede: deželnozborski poslanci, Štajerska, Gradec, ustavna doba, nacionalizem, prelom stoletja

1.01 Original Scientific Article

UDC 94(497.4-18)"1896/1918", 328(436.4=163.6)"1896/1918"

Slovene Members of the Provincial Assembly in Graz between the Turn of the Century and the Dissolution of the Dual Monarchy. Review for History and Ethnography, Maribor 91=56(2020), 1, pp. 24–41

The author analyses Slovene members of the Styria Provincial Assembly between 1896 and 1918. The national component was always present (also) in the Lower Styria political life. In 1906–07, the unity was over, and two separated political groups were established. They remained on the same side when it came to "national" issues, but ran separated political election campaigns.

Keywords: members of the provincial assembly, Styria, Graz, nationalism, turn of the century

* Dr. Filip Čuček, Inštitut za novejšo zgodovino, Privoz 11, 1000 Ljubljana, Slovenija, filipc@inz.si

Nacionalizem je na prelomu stoletja tudi na Slovenskem prebivalstvo dokončno opredelil po nacionalnem ključu, nacionalni odnosi pa so se popolnoma zaostriili. Slovenska stran je beležila številne uspehe pri uveljavljanju slovenskega jezika v šolah in uradih, pri gospodarski emancipaciji, na volitvah v občinske in okrajne zastope, v deželni in državni zbor. Slovenska mobilizacija prebivalstva je bila tako več kot uspešna, medtem ko je nemška stran, tudi sama nacionalno opredeljena, ostala »ujeta« za mestne oziroma nekatere trške »zidove« (leta 1895 je ostre reakcije celotnega avstrijskega nemštva sprožila ustanovitev slovenskih vzporednic na celjski gimnaziji, svojo politiko pa je razumljivo najbolj radikaliziralo celjsko nemštvo).¹

Glede na navedeno je bila edina slovenska »trdnjava« v Gradcu kmečka kurija. Leta 1896 so od »starih« poslancev zmagali Ivan Dečko in Josip Sernec v celjski, Franc Robič v mariborski in Fran Jurtela v ptujski kmečki kuriji.² Novi poslanci so postali Mihael Lendovšek v mariborski, Ivan Vošnjak v slovenjegraški, Fran Rosina v ljutomerski, Fran Jurtela v ptujski ter Josip Žičkar v brežiški kuriji³ (tam se je že nakazal prvi resni slogaški razcep, ko je proti Žičkarju, uradnemu kandidatu, kandidiral tudi predstavnik liberalcev Ivan Balon).⁴ A kljub zmagi v vseh volilnih okrajih (med poslanci so bili štirje pravniki, dva bogoslovca, profesor in tovarnar) se je nezadovoljstvo z deželnozborsko politiko med slovenskimi poslanci stopnjevalo do te mere, da so z geslom »proč od Gradca« ostro radikalizirali svoj politični nastop. Sprva je geslo pomenilo, da od Gradca ne morejo ničesar pričakovati, v nadaljevanju pa se je okrog njega osredinila politika, ki je za Spodnjo Štajersko zahtevala posebno politično in gospodarsko osamosvojitev.⁵

Edini novi poslanec – pravnik je bil Fran Rosina (1863 Leskovec, Šmartno pri Litiji, 1924 Dunaj). Sprva se je zaposlil kot odvetniški koncipient pri Karlu Slancu v Novem mestu, nato pa pri Josipu Sernecu v Celju. Leta 1895 je odprl svojo odvetniško pisarno v Ljutomeru (tam je bil odbornik Posojilnice, leta 1896 je bil izvoljen za poslanca v štajerski deželni zbor, v slovenski delegaciji

¹ Prim. Janez Cvirn, »Celjsko gimnazijsko vprašanje (1893–1895),« *Kronika* 45, št. 1–2 (1997): 102–11. Julia Schmid, *Kampf um das Deutschtum. Radikaler Nationalismus in Österreich und dem Deutschen Reich 1890–1914* (Frankfurt, New York: Campus Verlag, 2009), 224–34. Janez Cvirn, *Trdnjavski trikotnik. Politična orientacija Nemcev na Spodnjem Štajerskem (1861–1914)* (Maribor: Obzorja, 1997), 170–241. Za mariborske Nemce glej Franc Rozman, »Politično življenje Nemcev v Mariboru,« v: *Od Maribora do Trsta*, ur. Darko Friš, Franc Rozman (Maribor: Pedagoška fakulteta, 1998), 52.

² O njih glej več Filip Čuček, »Spodnještajerski deželnozborski slovenski poslanci za časa Taaffejeve vlade,« *Časopis za zgodovino in narodopisje* 90, št. 3–4 (2019): 17–19.

³ Vasilij Melik, *Volitve na Slovenskem* (Ljubljana: Slovenska matica, 1965), 388–92.

⁴ Branko Goropevšek, *Štajerski Slovenci, kaj hočemo!* (Celje: Zgodovinsko društvo, 2005), 12.

⁵ Filip Čuček, *Svoji k svojim* (Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2016), 96, 97.

pa je odločno zastopal radikalno stališče »proč od Gradca«; na naslednjih volitvah leta 1902 ni več kandidiral). Leta 1901 se je preselil v Maribor, kjer je ostal do smrti. Medtem je nadaljeval z zavzetim pravniškim delom za uveljavljanje slovenskega jezika v mestu ob Dravi (in širše). Postal je predsednik mariborske Čitalnice, leta 1904 član Zveze slovenskih odvetnikov (izstopil leta 1914), aktiven je bil v mariborski Posojilnici (od leta 1905 njen predsednik; kasneje tudi predsednik nove Zadrugne zveze v Celju) in v Sokolu (ustanovljenem leta 1906). Po razpadu sloge leta 1906/07 je bil med ustanovitelji Stranke zjedinjenih Slovencev (oziroma Konservativne stranke), ki pa je na deželnozborskih volitvah leta 1909 doživela popoln neuspeh. Po vojni je ostal aktiven v javnem življenju. Kot načelnik mariborske Posojilnice je odobril dva milijona kron za potrebe Maistrovih borcev, brez česar bi Maister najbrž težko zmogel svojo vojaško akcijo. Po drugi strani pa se je treba zavedati, da bi v primeru drugačnega rezultata pogajanj na mirovni konferenci (če bi vzhodna Štajerska npr. končala v okviru nemške Avstrije) Rosinovo dejanje lahko hitro postalo kaznivo dejanje zlorabe položaja.⁶

Bratranec Josipa in Mihaela Vošnjaka Ivan Vošnjak (1851 Šoštanj, 1933 Ptuj) se je izučil usnjarske obrti v Laškem. Kot usnjarski pomočnik je delal v Gradcu, Budimpešti, na Dunaju in končno leta 1874 prevzel domačo usnjarsko obrt in ponovno obudil njeno delovanje. Vošnjak je bil v letih 1886–89, 1892–95 in 1899–1903 načelnik šoštanjskega okrajnega zastopa ter v letih 1898–1900 šoštanjski župan. Leta 1896 je bil izvoljen v štajerski deželni zbor. Po propadu njegove tovarne usnja v Šoštanju leta 1908 se je z družino preselil na Ptuj.⁷

Med spodnještajerskimi poslanci je bil tudi Mihael Lendovšek (1844 Rogatec, 1920 Makole), ki je po študiju bogoslovja v Mariboru (1866–70) deloval v več krajih, nazadnje (od leta 1883) v Makolah. Dejaven je bil v slovenskem nacionalnem gibanju in tam leta 1884 ustanovil posojilnico ter 1900 kmetijsko zadrugo. Med leti 1896–1902 je bil poslanec štajerskega deželnega zbora v mariborski kmečki kuriji.⁸

Iz vrst duhovščine je bil za poslanca izvoljen še Josip Žičkar (1846 Raztez pri Rajhenburgu, 1905 Dunaj). Po študiju teologije v Mariboru (1867–71) je deloval v več krajih, nazadnje v Vidmu. V brežiškem kmečkem okraju je bil

⁶ Rosina, Fran (1863–1924) – *Slovenska biografija*, pridobljeno 1. 4. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi517203/>. Filip Čuček, »Oris življenja, dela in obdobja Frana Rosine, očeta Igorja Rosine,« v: *Odvetnik in oblast: dr. Igor Rosina (1900–1969)*, ur. Jure Gašparič in Katja Škrubej (Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2017), 21–38.

⁷ *Šaleški Biografski Leksikon | Ivan Vošnjak*, pridobljeno 1. 4. 2019, www.saleskibiografski-leksikon.si/index.php?action=view&tag=320.

⁸ Lendovšek, Mihael (1844–1920) – *Slovenska biografija*, pridobljeno 1. 4. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi323948/>.

leta 1896 izvoljen za deželnega poslanca (poslanec je ostal do smrti). V slovenskem nacionalnem gibanju je bil precej aktiven, v deželnem zboru pa je sodeloval pri gospodarskih in političnih razpravah. Leta 1897 je bil izvoljen tudi v državni zbor.⁹

Po Badenijevih jezikovnih naredbah leta 1897, ki so sprožile silovite nemške reakcije v monarhiji, je tudi spodnještajersko nemštvo (dokončno in brez izjeme) »bučno« odgovorilo na vsako slovensko »akcijo«. ¹⁰ Slovenski poslanci so zaradi nemogočih razmer odgovorili (kot že večkrat poprej) z deželnozborsko abstinenco,¹¹ kar pa ni veliko zaleglo. Kljub temu so s takšno politiko nadaljevali tudi poslanci, izvoljeni na naslednjih volitvah (leta 1902 so bili izvoljeni Ivan Dečko (leta 1907 je izgubil mandat, namesto njega pa je bil izvoljen Alojz Terglav) in Juro Hrašovec v Celju, Franc Robič in Ivan Roškar v Mariboru, Ivan Kočevar v Ljutomeru, Fran Jurtela na Ptuj, Ivan Vošnjak v Slovenj Gradcu ter Josip Žičkar v Brežicah (leta 1905 je umrl, namesto njega je bil izvoljen Franc Jankovič); leta 1904 so bile volitve še v splošni kuriji, kjer sta zmagala Ferdinand Roš (Celje) in Miroslav Ploj (Ptuj)).¹²

Medtem pa je delež pravnikov začel upadati. Med desetimi poslanci kmečke in splošne kurije so bili leta 1904 le še štirje pravniki, med ostalimi šestimi pa trije posestniki ter po en živinozdravnik, bogoslovec in profesor. Med novimi poslanci sta bila pravnika Juro Hrašovec (1858 Sisek, 1957 Celje) in Miroslav Ploj (1862 Ptuj, 1944 Maribor). Hrašovec se je leta 1889 kot odvetnik preselil v Celje in se v sodelovanju z najbolj znanimi slovensko usmerjenimi posamezniki (Josip Sernec, Mihael Vošnjak, Ivan Dečko itd.) dokončno izoblikoval in vključil v nacionalno razgreto politično življenje v mestu. Hrašovec je kmalu postal eden vidnejših celjskih Slovencev. Hitro je postal odbornik in nato predsednik Narodne čitalnice, odbornik in predsednik Celjske posojilnice, bil pa je tudi med ustanovitelji Južnoštajerske hranilnice in en mandat (1902–08) deželni poslanec celjske kmečke kurije. V času njegovega poslanškega mandata je na Spodnjem Štajerskem prišlo do konca slovenske slogaške politike, k čemur so ključno prispevali nemški uspehi. Kljub svarilom Jura Hrašovca (»bog živi naš slovenski narod in črna zemlja naj pogrezne onega, kdor bi hotel rušiti našo edinost in slogo na Spodnjem Štajerskem«), sta se na nadomestnih državnoborskih volitvah leta 1906 v splošni kuriji spopadla liberallec Ivan Rebek in katoliški kandidat Anton Korošec, s čimer je bilo slogaške politike konec. Po vojni (maja 1921) je bil Hrašovec na listi Jugoslovanske

⁹ Žičkar, Josip (1846–1905) – Slovenska biografija, pridobljeno 1. 4. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi900890/>.

¹⁰ Cvirn, Trdnjavski trikotnik, 203–30.

¹¹ Goropevšek, Štajerski Slovenci, 160–68.

¹² Melik, Volitve, 388–92, 395.

demokratske stranke izvoljen za prvega slovenskega župana v Celju. Na tem mestu je ostal do leta 1927 in se v zgodovino zapisal kot nosilec vsesplošne slovenizacije mesta na kulturnem, prosvetnem in gospodarskem področju.¹³

V splošni kuriji izvoljeni Ploj je po študiju prava v Gradcu in na Dunaju vstopil v očetovo pisarno (Jakob Ploj), od novembra 1885 pa je služboval na Dunaju kot koncipient pri finančni prokuraturi in leta 1889 opravil odvečniški izpit. V letih 1889–99 je delal na finančnem ministrstvu. Leta 1899 je postal dvorni svetnik pri vrhovnem upravnem sodišču. Leta 1901 je bil izvoljen v državni zbor v ptujski kmečki kuriji (tam je sledil taktiki mladočehov in stremel za enotnim nastopanjem južnoslovanskih poslancev), med letoma 1904–09 pa je bil tudi poslanec splošne kurije (Ptuj) v štajerskem deželnem zboru. Leta 1907 je bil v ptujsko-ormoškem volilnem okraju izvoljen na listi Slovenske kmečke zveze, vstopil je v Zvezo južnih Slovanov (to mu je katoliška stran močno zamerila, saj so bili v njej slovenski liberalci) in ji od leta 1909 tudi predsedoval. Ploj je bil tudi pristaš slogaške »stranke« (eden od ustanoviteljev Stranke združenih Slovencev (oziroma Konservativne stranke)). Na državnozborskih volitvah leta 1911 ni bil več uspešen. Po vojni je postal načelnik jugoslovanske likvidacijske komisije na Dunaju, leta 1920 jugoslovanski delegat pri dunajski sekciji reparacijske konference v Parizu, po razpustu te sekcije pa finančni strokovnjak jugoslovanske delegacije pri reparacijski komisiji (v letih 1922–24 je bil veliki župan mariborske oblasti; kot izvedenec v delegaciji pa županskih poslov ni mogel opravljati, zato je bil razrešen dolžnosti velikega župana in imenovan za pomočnika delegata Jugoslavije v komisiji za reparacije in to ostal do likvidacije komisije leta 1931). V letih 1932–38 je bil izvoljen za senatorja.¹⁴

Ostali poslanci se niso ukvarjali s pravnimi posli. Alojz Terglav (1868 Sv. Peter v Savinjski dolini, 1928 Sv. Peter v Savinjski dolini) je bil posestnik iz Sv. Petra v Savinjski dolini, več let šempetrski župan, od leta 1908 štajerski konservativni deželnozborski poslanec v celjski kmečki kuriji.¹⁵ Ivan Roškar (1860 Malna, 1933 Jurovski Dol v Slov. goricah) je kmalu prevzel domačo kmetijo, se vključil v slovensko politiko in leta 1885 postal župan v Malni.

¹³ Hrašovec, Juro (1858–1957) – Slovenska biografija, pridobljeno 3. 4. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi238360/>. Filip Čuček, »Juro Hrašovec,« v: *Slavni slovenski pravdarji* (Maribor: Umetniški kabinet Primož Premzl, 2018), 158.

¹⁴ Franz Adlgasser, *Die Mitglieder der österreichischen Zentralparlamente 1848–1918*. Teilband 2: M–Z (Wien: Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2014), 936, 937. Ploj, Miroslav (1862–1944), Slovenska biografija, pridobljeno 3. 4. 2019, <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi435921/>. Filip Čuček, »Ptujski državnozborski poslanci 1848–1918,« v: *Ptuj v 20. stoletju*, ur. Martin Šteiner (Ptuj: Pokrajinski muzej Ptuj – Ormož, 2018), 102, 104, 105.

¹⁵ Slovenski gospodar, 19. 4. 1928, 9.

Dejaven je bil v okrajnem zastopu, okrajni hranilnici, krajevni posojilnici in ostalih društvih. Leta 1902 (in 1909) je bil izvoljen v štajerski deželni zbor v mariborskem kmečkem okraju, leta 1907 pa v dunajski državni zbor (podeželski okraj Maribor levi breg). Kot poslanec se je zanimal za strokovna kmečka vprašanja in bil ustanovitelj (1907) in prvi predsednik Slovenske kmečke zveze. Po vojni je leta 1919 postal minister za kmetijstvo v Protičevi vladi. Leta 1922 se je umaknil iz parlamentarnega življenja in se omejil na lokalno politiko.¹⁶

Nečak Štefana Kočevarja Ivan Kočevar (1858 Središče ob Dravi, 1913 Središče ob Dravi) je bil več let središki župan, načelnik ormoškega okrajnega zastopa in v letih 1902–08 deželnozborski (liberalni) poslanec v ljutomerski kmečki kuriji. Tam se je oglašal predvsem v rečnih regulacijskih zadevah.¹⁷ Poleg Ploja je bil v splošni kuriji izvoljen še trboveljski župan (1892–1907) Ferdinand Roš (1847 Hrastnik, 1923 Hrastnik). V Gradcu se je izšolal za živinozdravnika in podkovskega kovača. Najprej se je ukvarjal z gostilničarstvom. Leta 1885 je prevzel očetovo kmetijo in gostilno. Bil je odličen gospodar, ki je kmetom večkrat tudi sam predaval. Leta 1887 je bilo na njegovo pobudo ustanovljeno Gasilsko društvo Trbovlje – Hrastnik, pozneje pa je ustanovil dve posojilnici: dolsko (1893) in trboveljsko (1895). Kot župan je moderniziral občino in ji dal slovensko podobo. Po razpadu sloge se je priključil liberalcem, a leta 1907 ni uspel na volitvah v državni zbor. Leta 1909 se je umaknil iz političnega življenja.¹⁸

Kot zadnji je bil v tem mandatu izvoljen bogoslovec Anton Korošec (1872 Biserjane pri Sv. Juriju ob Ščavnici, 1940 Beograd), ki je po študiju v Mariboru (1892–96) služboval v raznih krajih. Leta 1905 je bil v Gradcu promoviran za doktorja bogoslovja. Že kot gimnazijec je objavljial v slovenskem časopisu. Od maja 1898 je bil urednik Slovenskega gospodarja, od ustanovitve leta 1901 tudi štirinajstdnevnik Naš dom, glasila katoliškega mladinskega gibanja na Štajerskem. Korošec, eden »treh risov«, je nastopal vedno odločneje na političnih shodih, obsojal slovensko politiko na Štajerskem in zahteval ustanovitev katoliške slovenske kmetske stranke. Do dokončne ločitve duhov je prišlo na nadomestnih državnozborskih volitvah leta 1906 v splošni kuriji, ko se je Korošec spopadel z liberalcem Rebekom in zmagal. Korošec, ki je ostal državnozborski poslanec do propada monarhije, je bil leta 1907 med ustanovitelji Slovenske kmečke zveze, ki je na deželnozborskih volitvah leta 1909

¹⁶ Roškar, Ivan (1860–1933) – *Slovenska biografija*, pridobljeno 29. 3. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi519764/>.

¹⁷ Kočevar, Ivan (1858–1913) – *Slovenska biografija*, pridobljeno 29. 3. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi283268/>.

¹⁸ Rodbina Roš – *Slovenska biografija*, pridobljeno 29. 3. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/rodbina/sbi519039/>.

»pometla« z Narodno stranko (sam je bil izvoljen v splošni kuriji). V Gradcu je postal predsednik Slovenskega kluba in zahteval, da se slovenski del Štajerske in Koroške združi z ostalimi slovenskimi deželami v eno upravno enoto. Ob Šusteršičevem odstopu z mesta predsednika Slovensko-hrvatskega kluba leta 1914 je bil izvoljen za predsednika. Leta 1917 je postal predsednik novoustanovljenega Jugoslovanskega kluba in 30. maja v državnem zboru prebral majniško deklaracijo. Avgusta 1918 je postal predsednik slovenskega Narodnega sveta, nekaj tednov kasneje pa še predsednik zagrebškega Narodnega sveta. Novembra 1918 je v Ženevi s Pašičem sklenil ženevski pakt, s katerim sta postavila temelje za ureditev jugoslovanske države. Decembra se je formirala prva jugoslovanska vlada, v kateri je zasedel mesto podpredsednika. Julija 1928 je postal ministrski predsednik. V obdobju 1933–34 je bil zaradi slovenskih punkcij interniran. Po vrnitvi iz konfinacije je postal notranji minister Kraljevine Jugoslavije (1935–38), leta 1940 minister za prosveto.¹⁹

Čeprav so slovenski poslanci v začetku 20. stoletja v deželnem zboru vložili več interpelacij proti kršitvi jezikovnih pravic, je bil njihov prispevek precej skromen. Na drugi strani je nemška stran na vse pretege »brnila« nemško posestno stanje, svojo dejavnost pa je usmerila v štajersko Podravje in se postopoma umikala iz celjskega območja, ki je bilo za njih praktično izgubljeno.²⁰ V slovenski politiki je medtem prišlo do menjave generacij; mlajši politiki s slogaštvom več niso bili zadovoljni, saj je postalo zaviralec napredka. Razpad sloge slovenske politike kljub temu ni oslabil, saj je bil glede skupnih »narodnih« zadev aprila 1907 ustanovljen Spodnještajerski narodni svet (na državno in deželnozborskih volitvah sta obe stranki vseeno nastopali ločeno).²¹ Ta je bil tako rekoč nujen, saj so nemška obrambna društva svoje delovanje popolnoma radikalizirala (ekstremno nemško nacionalni Schultverein je svojo dejavnost vse bolj osredotočal na mariborsko okolico, Südmark pa se je povsem skoncentriral na kolonizacijo obmejnega pasu v Slovenskih goricah (še posebej Šentilj) in deloma v Dravski dolini.²² Zaradi nevzdržnih razmer (»sponzoriranje« nemških nacionalnih društev iz deželnega proračuna, zavračanje slovenskih predlogov) so slovenski poslanci večkrat odgovorili

¹⁹ Korošec, Anton (1872–1940) – Slovenska biografija, pridobljeno 29. 3. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi290163/>. O Korošču glej več Feliks Bister, *Anton Korošec, državnozborski poslanec na Dunaju: življenje in delo: 1872–1918* (Ljubljana: Slovenska matica, 1992). Feliks Bister, »Majestät, es ist zu spät.« *Anton Korošec und die slovenische Politik im Wiener Reichsrat bis 1918* (Wien, Köln, 1995). Jure Gašparič, »Korošec kot simbol SLS,« *Časopis za zgodovino in narodopisje* 77, št. 2–3 (2006): 138–52. Prim. Goropevšek, *Štajerski Slovenci*, 19–23. Glej tudi *Slovenski gospodar*, 10., 26., 31. 5. 1906.

²⁰ Čuček, *Svoji k svojim*, 114–16, 129–32.

²¹ Goropevšek, *Štajerski Slovenci*, 14, 15, 36–46, 60–66, 118–34.

²² Prim. Cvirn, *Trdnjavijski trikotnik*, 295–314.

z deželnozborsko abstinenco in s številnimi interpelacijami, od februarja 1910 do jeseni 1913 pa z obstrukcijo, ki je (z izjemo kratkih presledkov) popolnoma ohromila delovanje deželnega zbora.²³ Nemško-slovenski »spopad« je po septembrskih dogodkih leta 1908 tako rekoč povsem ušel z »vajeti«. Toda spodnještajersko nemštvo je kljub temu znova poseglo po štajercijanstvu in poskušalo mobilizirati slovensko prebivalstvo za nemštvo.²⁴ A njihovi napor niso obrodili sadov, saj je bil nacionalni proces več ali manj zaključen, prebivalstvo pa opredeljeno po nacionalnem ključu.²⁵

Medtem so se pred deželnozborskimi volitvami leta 1909 ideološki »delitvi« spodnještajerskih Slovencev skušali zoperstaviti nekateri politiki starejše generacije, ki so vztrajali pri slogaški usmeritvi. Toda nazorsko diferenciacijo, ki je med tem postala realnost, so glavni akterji (Miroslav Ploj, Fran Rosina in Fran Jurtela) precej podcenjevali. Tako liberalci kot konservativci so novo stranko (Stranka združenih Slovencev oziroma Konservativna stranka), ki so jo (med pogajanjem o morebitnem skupnem nastopu na deželnozborskih volitvah) ustanovili marca 1909, sprejeli kot nekakšen politični tujek. Nova stranka se je sicer priključila pogajanjem glede volilnega kompromisa (zaradi česar je bila dejansko tudi ustanovljena), ki ga je slovenska politika (še posebej zaradi nedavnih septembrskih dogodkov) poskusila ponovno doseči. Toda ta manever se je popolnoma izjalovil, slogaši pa so na volitvah doživeli popoln fiasko, s čimer se je politika sloge dokončno poslovlila.²⁶

Volitve leta 1909 (z volilno reformo sta bila dodana dva kmečka okraja, kjer so Slovenci lahko računali na dva nova poslanca, in mestni okraj, kjer so imeli zagotovljen še en mandat)²⁷ so tako potekale v znamenju Slovenske kmečke zveze, ki je premočno zmagala v vseh sedmih kmečkih volilnih okrajih, medtem ko so liberalci zmagali zgolj v mestnem volilnem okraju »slovenskih« trgov (zanimivo je, da je istočasno drastično upadlo tudi število pravnikov med poslanci; med vsemi slovenskimi poslanci sta bila leta 1909 v Gradcu le še dva pravnik, med ostalimi pa je bilo pet posestnikov, po dva bogoslovca in profesorja ter po en zdravnik in gostilničar). V Celju sta zmagala Alojz Terglav in Ivan Benkovič, v Mariboru Ivan Roškar in Franc Robič, v Slovenj Gradcu Karel Verstovšek, na Ptuju Anton Meško in Josip Ozmec, v Brežicah Franc Jankovič, v Šmarju Jakob Vrečko ter v Konjicah Peter Novak

²³ O štajerskem deželnem zboru glej več Edith Marko-Stöckl, »Der steiermärkische Landtag,« v: *Die Habsburgermonarchie*, Band VII/2 (Wien: Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2000), 1683–1718. Prim. Goropevšek, *Štajerski Slovenci*, 160–68.

²⁴ Prim. Cvirn, *Trdnjavski trikotnik*, 255–57.

²⁵ Čuček, *Svoji k svojim*, 135, 136.

²⁶ Goropevšek, *Štajerski Slovenci*, 111–17.

²⁷ Ibid., 103, 104.

(vse kmečka kurija). V splošni kuriji sta zmagala Anton Korošec v Ljutomeru in Franc Pišek v Celju. V mestni kuriji (edina slovenska zmag) je bil za poslanca izvoljen Vekoslav Kukovec.²⁸ Kljub temu da je slovenska politika skušala dobiti nekaj veljave tudi v Gradcu, je bil njihov trud povsem zaman. Ostrina nacionalnih odnosov je bila od preloma stoletja naprej izredna, zato je nemška večina vsak slovenski korak že v kali zatrla. Spodnja Štajerska je pač morala priznati »premoč« ostali Štajerski, a tudi v »spodnji deželi« je nemška stran imela več ali manj vse pod »nadzorom«.

Edini poslanec – pravnik je bil literat in prevajalec Ivan Benkovič (1875 Kamnik, 1943 Ljubljana), ki se je po študiju prava na Dunaju leta 1905 zaposlil kot odvetnik v Brežicah, leta 1910 pa v Celju. V zadnjih letih dvojne monarhije je bil državno in deželnozborski poslanec Slovenske kmečke zveze in je zastopal katoliške interese (v državnem zboru od leta 1907 in v deželnem zboru od leta 1909). V času razpada štajerske sloge je bil kot vidni član katoliške stranke dejaven tudi Benkovič. Njegova politična aktivnost je jeseni 1907 pripeljala do spora s celjskim zdravnikom in članom štajerske liberalne stranke Jankom Sernecem. Ker je Benkovič liberalni strani očital sodelovanje s socialdemokrati in štajercijanci, ga je Sernec po obojestranskem zmerjanju pozval na dvoboj. Do tega sicer ni prišlo, pač pa je Sernec 13. oktobra zvečer Benkoviča »presenetil« v hotelu Grič v Čatežu, kjer se je zadrževal s svojo družbo, in proti njemu večkrat udaril s pasjim bičem (Benkovič se je sicer uspel ubraniti s stolom). Častno sodišče splošne avstrijske zveze zoper dvoboj je konec oktobra razsodilo v korist Benkoviča, okrajno sodišče v Kostanjevici pa je Sernecu po členu »496, ki kaznuje klofute«, decembra 1907 »salomonsko« prisodilo 40 kron denarne kazni. V letih 1906–08 je Benkovič v Brežicah izdajal politično in gospodarsko glasilo Posavska straža. Po vojni se je preselil v Ljubljano, odprl odvetniško pisarno in bil aktiven tudi sicer.²⁹

Profesor klasične filologije (1893–97, doktorat 1903) Karel Verstovšek (1871 Velenje, 1923 Maribor) je bil leta 1897 suplent na celjski gimnaziji, med letoma 1898–1911 in 1921–23 pa profesor na klasični gimnaziji v Mariboru. Kot član Kmečke zveze je bil leta 1909 izvoljen za deželnozborskega poslanca v slovenjegraški kmečki kuriji in leta 1913 v deželni odbor (leta 1910 je postal tudi državnozborski poslanec). Med vojno je ostro nasprotoval preganjanju Slovencev na Štajerskem. Udeležil se je več sestankov Jugoslovanskega kluba, maja 1917 pa je na Dunaju predlagal odbor, ki je sestavil majniško deklaracijo. Leta 1918 je predsedoval Narodnemu svetu za Štajersko, 1. novembra je

²⁸ Melik, *Volitve*, 386, 388–392, 397, 398. Goropevšek, *Štajerski Slovenci*, 149–51, 155–58.

²⁹ Benkovič, *Ivo (1875–1943) – Slovenska biografija*, pridobljeno 3. 4. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi138216/>. Filip Čuček, »Ivan Benkovič,« v: *Slavni slovenski pravdarji*, 186.

Rudolfa Maistra imenoval za generala, dosegel pa je tudi imenovanje slovenskih okrajnih glavarjev in županov. Po vojni se je posebej izkazal pri ustanovitvi slovenske univerze, ko je v Beogradu izposloval milijon kron.³⁰

V Mariboru je teologijo doštudiral Josip Ozmec (1866 Obrež pri Središču, 1923 Ljutomer), nato pa je služboval v več krajih, nazadnje od leta 1916 do smrti kot župnik in dekan v Ljutomeru. Ozmec je na Dravskem polju v začetku 20. stoletja skušal zavirati napredujoče štajercijanstvo. V Sv. Lovrencu je leta 1902 ustanovil zadrugo in leta 1908 mlekarno, ki ju je tudi vodil. Sodeloval je tudi pri ustanovitvi več društev (oziroma jim je načeloval). Bil je med ustanovitelji Slovenske socialno krščanske zveze za Štajersko. Leta 1909 je bil izvoljen v ptujskem kmečkem volilnem okraju (na listi Slovenske kmečke zveze) za deželnega poslanca. Ob izbruhu svetovne vojne ga je golo naključje rešilo aretacije. V Ljutomeru je organiziral podpisovanje majniške deklaracije, skrbel za goriške begunce v okraju, bil predsednik nadzorstva v posojilnici, ob prevratu pa podpredsednik Narodnega sveta. Po vojni se je zaradi bolezni umaknil.³¹

Eden redkih zdravnikov med poslanci, Franc Jankovič (1871 Vitanje, 1934 Maribor), je bil narodno aktiven že kot srednješolec, po študiju medicine na Dunaju pa je bil najprej sekundarij v deželni bolnici v Ljubljani, pozneje v umobolnici na Studencu ter v vojaški bolnici na Dunaju. Leta 1899 je odprl zdravniško prakso v Konjicah, leta 1900 pa je dobil mesto okrožnega zdravnika v Kozjem. Kot kandidat Slovenske kmetske zveze je bil leta 1909 izvoljen za štajerskega deželnega poslanca v brežiški kmečki kuriji, kjer je postal namestnik deželnega glavarja (leta 1911 je bil izvoljen tudi za državnozborskega poslanca). Leta 1913 je bil predsednik 4. katoliškega shoda v Ljubljani. Po vojni se je preselil v Maribor in sprejel službo zdravnika v moški kaznilnici. V vladi Stojana Protića je leta 1920 postal minister za vero, toda zaradi bolezni se je umaknil iz javnega življenja in se posvetil zdravniški praksi.³²

Leta 1859 se je na Štajersko preselil Peter Novak (1854 Podbrdo pri Tarčetu (Benečija), 1922 Slov. Bistrica) in se leta 1869 naselil v Slov. Bistrici. Novak se je ob zidarskem delu sam izobraževal in začel leta 1879 v Bistrici gostilničarsko obrt. V njegovi gostilni se je kljub nasprotovanju slovenjebistriške občine odvijalo skoraj vse trško »narodno« življenje. Novak je bil tudi med ustanovitelji več društev, šolski nadzornik, član okrajnega in krajevnega šolskega sveta. Po razpadu sloge je zastopal »barve« Slovenske kmečke zveze in bil leta

³⁰ *Verstovšek, Karel (1871–1923) – Slovenska biografija*, pridobljeno 29. 3. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi776856/>.

³¹ *Ozmec, Jožef (1866–1923) – Slovenska biografija*, pridobljeno 29. 3. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi399718/>.

³² *Franc Jankovič – Wikipedija, prosta enciklopedija*, pridobljeno 29. 3. 2019, https://sl.wikipedia.org/wiki/Franc_Jankovič.

1909 izvoljen za deželnozborskega poslanca v konjiški kmečki kuriji. Med vojno je agitiral za majniško deklaracijo in bil ob prevratu član Narodnega sveta v Slov. Bistrici. V letih 1919–22 je bil vladni komisar v okrajnem zastopu in v okrajni posojilnici.³³

Tudi posestnik Franc Pišek (1856 Hotinja vas, 1922 Orehova vas) se je izobraževal sam in začel sprva nastopati v kmetijskih organizacijah, pri gasilcih in posojilnicah, nato pa tudi v občinski politiki (med leti 1884–1908 župan v Orehovi vasi). Leta 1882 je postal zaupnik Posojilnice v Mariboru in Slovenskega političnega društva. Bil je med prvimi, ki so se borili za poslovenjenje občinskih svetov v mariborski okolici, v domači občini pa je vzorno uredil ceste in leta 1912 dosegel postajališče južne železnice. Leta 1907 je bil med ustanovitelji Slovenske kmečke zveze in istega leta izvoljen v državni zbor. Leta 1909 je bil v splošni kuriji izvoljen v štajerski deželni zbor. Pred prevratom je v mariborskem okraju agitiral za majniško deklaracijo, ob prevratu pa je bil član mariborskega Narodnega sveta. Po vojni je kot član Slovenske ljudske stranke zastopal kmečke interese in slovensko avtonomijo.³⁴

Med poslance, ki so se večinoma izobrazili sami, je sodil še Anton Meško (1871 Ključarovci pri Sv. Tomažu nad Ormožem, 1949 Lahonci), posestnik v Lahoncih. Po razpadu sloge je bil kandidat na listi Slovenske kmečke zveze, v Jugoslaviji pa na programu Slovenske ljudske stranke. Od leta 1899 je bil načelnik krajevnega šolskega sveta v Runeču in od leta 1901 v načelstvu posojilnice in kletarskega društva v Ormožu. Med leti 1902–13 je bil župan občine Lahonci, med 1904–31 član okrajnega zastopa Ormož, med 1909–14 deželni poslanec v Gradcu za ptujsko-ormoški okraj, med 1911–24 član okrajnega šolskega sveta v Ormožu, v času deklaracijskega gibanja organizator podpisov v domačem okraju in v prevratni dobi član Narodnega sveta v Ormožu.³⁵

Leta 1909 je bil v rogaško-šmarskem okraju (na listi Slovenske kmečke zveze) izvoljen ponkovški posestnik Jakob Vrečko (1871 Ponikva, 1938 Ponikva). V domačem kraju je bil več let župan in občinski odbornik, vnet zadružnik in ustanovitelj hranilnice in posojilnice. Po vojni je bil član uprave Južnoštajerske hranilnice v Celju (po letu 1928 Oblastna hranilnica mariborske oblasti).³⁶

³³ Novak, Peter (1854–1922) – *Slovenska biografija*, pridobljeno 29. 3. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi390206/>.

³⁴ Pišek, Franc (1856–1922) – *Slovenska biografija*, pridobljeno 29. 3. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi430932/>.

³⁵ Meško, Anton (1871–1949) – *Slovenska biografija*, pridobljeno 29. 3. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi362618/>.

³⁶ Mateja Ratej, »Mestna hranilnica v Mariboru v dvajsetih letih 20. stoletja – predmet sporov občinske politike,« *Zgodovinski časopis* 57, št. 3–4 (2003): 367.

V letih 1923 in 1927 je bil izvoljen za poslanca Slovenske ljudske stranke v beograjsko skupščino.³⁷

Kot edini slovenski mestni poslanec v Gradcu je bil leta 1909 izvoljen pravnik Vekoslav Kukovec (1876 Koračice, 1951 Celje), ki je po študiju leta 1902 začel kot odvetniški kandidat v Celju (leta 1909 je postal samostojen odvetnik). Bil je med najpomembnejšimi spodnještajerskimi liberalci »avstrijskega« 20. stoletja in vodja štajerske Narodne stranke. Ob koncu vojne je sodeloval pri ustanovitvi Narodnega sveta v Ljubljani in v Zagrebu. V narodni vladi za Slovenijo je bil poverjenik za finance, februarja 1919 pa je postal »šef« likvidacijske komisije za Štajersko. Dejaven je bil tudi v novi jugoslovanski državi (leta 1920 je bil izvoljen v ustavodajno skupščino, od maja do decembra 1920 je bil minister za socialno politiko, kasneje za trgovino in industrijo. Politično aktiven in član raznih strank je ostal do leta 1939, ko se je umaknil.³⁸

Kakorkoli, deželnozborske volitve leta 1909 se od prejšnjih (glede slovenskega uspeha) niso bistveno razlikovale, so pa pokazale, na kakšno podporo lahko Slovenci računajo v spodnještajerskih mestih in trgih. Čeprav so bili volilni okraji tako v mestni kot v splošni kuriji oblikovani v slovensko škodo, so se preko njih dokaj dobro izrisovale narodnostne razmere v urbanih središčih in moč slovenskega meščanstva v njih.³⁹

* * *

V tem obdobju je bila med poslanci tretjina pravnikov (8 od 24), šest posestnikov, štirje bogoslovci, dva profesorja ter po en tovarnar, gostilničar, zdravnik in živinozdravnik (na začetku 20. stoletja je delež pravnikov med slovenskimi poslanci sicer drastično padel in po zadnjih volitvah (1909) znašal le še šestino vseh poslancev). Med njimi je bilo tudi enajst županov.

³⁷ Jure Gašparič, »Slovenska ljudska stranka in njena organizacija (1890–1941),« *Prispevki za novejšo zgodovino* 57, št. 1 (2017): 42. *Slovenec*, 7. 12. 1938, 7. *Slovenski gospodar*, 14. 12. 1938, 8.

³⁸ *Kukovec, Vekoslav (1876–1951) – Slovenska biografija*, pridobljeno 15. 4. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi309167/>. Vlasta Stavbar, *Politik Vekoslav Kukovec* (Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2014). Jure Gašparič, »Vekoslav Kukovec,« v: *Slavni slovenski pravdarji*, 189, 190.

³⁹ Goropevšek, *Štajerski Slovenci*, 159.

SLOVENSKI POSLANCI V ŠTAJERSKEM DEŽELNEM ZBORU 1896–1918**Kmečka kurija**

1896

Ivan Dečko in Josip Sernec (Ce)
Franc Robič in Mihael Lendovšek (Mb)
Ivan Vošnjak (Sg.)
Fran Rosina (Ljut.)
Fran Jurtela (Pt.)
Josip Žičkar (Brež.)

1902

Ivan Dečko⁴⁰ in Juro Hrašovec (Ce.)
Franc Robič in Ivan Roškar (Mb.)
Ivan Kočevár (Ljut.)
Fran Jurtela (Pt.)
Ivan Vošnjak (Sg.)
Josip Žičkar⁴¹ (Brež.)

1906

Franc Jankovič (Brežice)

1908

Alojz Terčlav (Ce)

1909

Alojz Terčlav in Ivan Benkovič (Ce.)
Ivan Roškar in Franc Robič (Mb.)
Karel Verstovšek (Sg.)
Anton Meško in Josip Ozmec (Pt.)
Franc Jankovič (Brež.)
Jakob Vrečko (Šmar.)
Peter Novak (Konj.)

Splošna kurija

1904

Ferdinand Roš (Ce.)
Miroslav Ploj (Pt.)

⁴⁰ Leta 1907 izgubil mandat, namesto njega Terčlav.

⁴¹ Umrl leta 1905, namesto njega Jankovič.

1909

Anton Korošec (Ljut.)

Franc Pišek (Ce.)

Mestna kurija

1909

Vekoslav Kukovec (Moz.)

Poimenski seznam 1896–1918 (in poklicna struktura)

Benkovič Ivan – pravnik

Dečko Ivan – pravnik

Hrašovec Juro – pravnik/župan

Jankovič Franc – zdravnik

Jurtela Fran – pravnik/župan

Kočevar Ivan – posestnik/župan

Korošec Anton – bogoslovec

Kukovec Vekoslav – pravnik

Lendovšek Mihael – bogoslovec

Meško Anton – posestnik/župan

Novak Peter – gostilničar

Ozmec Josip – bogoslovec

Pišek Franc – posestnik/župan

Ploj Miroslav – pravnik/župan

Robič Franc – profesor

Rosina Fran – pravnik

Roš Ferdinand – živinozdravnik/župan

Roškar Ivan – posestnik/župan

Sernec Josip – pravnik

Terglav Alojz – posestnik/župan

Verstovšek Karel – profesor

Vošnjak Ivan – tovarnar/župan

Vrečko Jakob – posestnik/župan

Žičkar Josip – bogoslovec

VIRI IN LITERATURA

Časopisje

Slovenec, 1938.

Slovenski gospodar, 1906, 1908, 1928, 1938.

Literatura

Franz Adlgasser, *Die Mitglieder der österreichischen Zentralparlamente 1848–1918*. Teilband 1: A–L; Teilband 2: M–Z. Wien: Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2014.

Benkovič, Ivo (1875–1943) – *Slovenska biografija*. Pridobljeno 3. 4. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi138216/>.

Feliks Bister, »Majestät, es ist zu spät.« *Anton Korošec und die slovenische Politik im Wiener Reichsrat bis 1918*. Wien, Köln, 1995.

Feliks Bister, *Anton Korošec, državnozborski poslanec na Dunaju: življenje in delo: 1872–1918*. Ljubljana: Slovenska matica, 1992.

Janez Cvirn, »Celjsko gimnazijsko vprašanje (1893–1895).« *Kronika* 45, št. 1, (1997): 102–11.

Janez Cvirn, *Trdnjavski trikotnik. Politična orientacija Nemcev na Spodnjem Štajerskem (1861–1914)*. Maribor: Obzorja, 1997.

Filip Čuček, »Fran Jurtela.« V: *Slavni slovenski pravdarji* (ur. Andrej Razdrih in Primož Premzl). Maribor: Umetniški kabinet Primož Premzl, 155, 156.

Filip Čuček, »Ivan Dečko – ‘učitelj’ slovenskih županov in ‘duša’ spodnještajerske politike na prelomu stoletja.« *Prispevki za novejšo zgodovino* 54, št. 1 (2014): 23–34.

Filip Čuček, »Ivan Dečko.« V: *Slavni slovenski pravdarji* (ur. Andrej Razdrih in Primož Premzl). Maribor: Umetniški kabinet Primož Premzl, 159, 160.

Filip Čuček, »Juro Hrašovec.« V: *Slavni slovenski pravdarji* (ur. Andrej Razdrih in Primož Premzl). Maribor: Umetniški kabinet Primož Premzl, 158.

Filip Čuček, »Oris življenja, dela in obdobja Frana Rosine, očeta Igorja Rosine.« V: *Odvetnik in oblast: dr. Igor Rosina (1900–1969)* (ur. Gašparič in Katja Škrubej). Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2017, 21–38.

Filip Čuček, »Politična dejavnost Ivana Dečka do začetka devetdesetih let 19. stoletja.« *Prispevki za novejšo zgodovino* 52, št. 1 (2012): 21–38.

Filip Čuček, »Ptujski državnozborski poslanci 1848–1918.« V: *Ptuj v 20. stoletju* (ur. Martin Šteiner). Ptuj: Pokrajinski muzej Ptuj – Ormož, 2018, 93–110.

Filip Čuček, »Spodnještajerski deželnozborski slovenski poslanci za časa Taaffejeve vlad.« *Časopis za zgodovino in narodopisje* 90, št. 3–4 (2019): 11–23.

Filip Čuček, *Svoji k svojim*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2016.

Filip Čuček, »Ivan Benkovič.« V: *Slavni slovenski pravdarji* (ur. Andrej Razdrih in Primož Premzl). Maribor: Umetniški kabinet Primož Premzl, 186.

Dečko, Ivan (1859–1908) – *Slovenska biografija*. Pridobljeno 3. 4. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi170839/>.

Franc Jankovič – *Wikipedija, prosta biografija*. Pridobljeno 29. 3. 2019, https://sl.wikipedia.org/wiki/Franc_Jankovič.

Jure Gašparič, »Ivan Šusteršič.« V: *Slavni slovenski pravdarji*. Maribor: Umetniški kabinet Primož Premzl, 2018, 166.

Jure Gašparič, »Vekoslav Kukovec.« V: *Slavni slovenski pravdarji*. Maribor: Umetniški kabinet Primož Premzl, 2018, 189, 190.

Jure Gašparič, »Korošec kot simbol SLS.« *Časopis za zgodovino in narodopisje* 77, št. 2–3 (2006): 138–52.

Jure Gašparič, »Slovenska ljudska stranka in njena organizacija (1890–1941).« *Prispevki za novejšo zgodovino* 57, št. 1 (2017): 25–48.

Hrašovec, Juro (1858–1957) – Slovenska biografija. Pridobljeno 3. 4. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi238360/>.

Mateja Jeraj, »Josip Sernec.« V: *Slavni slovenski pravdarji* (ur. Andrej Razdrih in Primož Premzl). Maribor: Umetniški kabinet Primož Premzl, 151, 152.

Jurtela, Franc (1853–1926) – Slovenska biografija. Pridobljeno 3. 4. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi261453/>.

Kočevar, Ivan (1858–1913) – Slovenska biografija. Pridobljeno 29. 3. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi283268/>.

Korošec, Anton (1872–1940) – Slovenska biografija. Pridobljeno 29. 3. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi290163/>.

Kosar, Franc, prelat (1823–1894) – Slovenska biografija. Pridobljeno 28. 3. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi292572/>.

Kukovec, Vekoslav (1876–1951) – Slovenska biografija. Pridobljeno 15. 4. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi309167/>.

Lendovšek, Mihael (1844–1920) – Slovenska biografija. Pridobljeno 1. 4. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi323948/>.

Edith Marko-Stöckl, »Der steiermärkische Landtag.« V: *Die Habsburger-monarchie*, Band VII/2. Wien: Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2000, 1683–1718.

Meško, Anton (1871–1949) – Slovenska biografija. Pridobljeno 29. 3. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi362618/>.

Novak, Peter (1854–1922) – Slovenska biografija. Pridobljeno 29. 3. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi390206/>.

Ozmec, Jožef (1866–1923) – Slovenska biografija. Pridobljeno 29. 3. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi399718/>.

Pišek, Franc (1856–1922) – Slovenska biografija. Pridobljeno 29. 3. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi430932/>.

Ploj, Miroslav (1862–1944) – Slovenska biografija. Pridobljeno 3. 4. 2019, <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi435921/>.

Mateja Ratej, »Mestna hranilnica v Mariboru v dvajsetih letih 20. stoletja – predmet sporov občinske politike.« *Zgodovinski časopis* 57, št. 3–4 (2003): 363–77.

Robič, Franc (1841–1913) – Slovenska biografija. Pridobljeno 1. 4. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi510378/>.

Rodbina Roš – Slovenska biografija. Pridobljeno 29. 3. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/rodbina/sbi519039/>.

Rosina, Fran (1863–1924) – *Slovenska biografija*. Pridobljeno 1. 4. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi517203/>.

Roškar, Ivan (1860–1933) – *Slovenska biografija*. Pridobljeno 29. 3. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi519764/>.

Franc Rozman, »Politično življenje Nemcev v Mariboru.« V: *Od Maribora do Trsta* (ur. Darko Friš in Franc Rozman). Maribor: Pedagoška fakulteta, 1998.

Julia Schmid, *Kampf um das Deutschtum. Radikaler Nationalismus in Österreich und dem Deutschen Reich 1890–1914*. Frankfurt, New York: Campus Verlag, 2009.

Sernec, Josip (1844–1925) – *Slovenska biografija*. Pridobljeno 1. 4. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi563524/>.

Vlasta Stavbar, *Politik Vekoslav Kukovec*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2014.

Andrej Studen, »Žalosten konec slovenskega rodoljuba.« *Časopis za zgodovino in narodopisje* 81, št. 1 (2010): 29–37.

Šaleški Biografski Leksikon | Ivan Vošnjak. Pridobljeno 1. 4. 2019, www.saleskibiografski-leksikon.si/index.php?action=view&tag=320.

Vekoslav Špindler, *Dr. Ivan Dečko in njegova doba*. Maribor 1938.

Verstovšek, Karel (1871–1923) – *Slovenska biografija*. Pridobljeno 29. 3. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi776856/>.

Žičkar, Josip (1846–1905) – *Slovenska biografija*. Pridobljeno 1. 4. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi900890/>.

SLOVENE MEMBERS OF THE PROVINCIAL ASSEMBLY IN GRAZ BETWEEN THE TURN OF THE CENTURY AND THE DISSOLUTION OF THE DUAL MONARCHY

Summary

At the turn of the century, nationalism defined population according to nationality, and national relations became strained. The Slovene side was successful in introducing the Slovene language in schools and offices, in economic emancipation, and elections for provincial assembly and parliament. The Slovene mobilisation was more than successful, whereas the German side, which was also nationally defined, was “trapped” within city or market “walls” (in 1895, the establishment of Slovene parallel classes on the Celje high school caused sharp reactions of the Austrian Germans. Celje Germans understandingly had the most radicalised politics).

According to the above stated, the only Slovene “fortress” in Graz was the provincial curia. In 1896, Ivan Dečko and Josip Sernec won the election in Celje provincial curia, Franc Robič and Mihael Lendovšek in Maribor provincial curia, in Slovenj Gradec Ivan Vošnjak, in Ljutomer Fran Rosina, in Ptuj Fran Jurtela, and in Brežice provincial curia Josip Žičkar

In 1902, Ivan Dečko (in 1907 he lost his mandate and Alojz Terglav was elected instead) and Juro Hrašovec won the elections in Celje, Franc Robič and Ivan Roškar in Maribor, Ivan Kočevar in Ljutomer, Fran Jurtela in Ptuj, Ivan Vošnjak in Slovenj Gradecum and Josip Žičkar in Brežice (he died in 1905 and Franc Jankovič took his place). In 1904, there

were elections in general curia, and Ferdinand Roš (Celje) and Miroslav Ploj (Ptuj) were elected.

The last elections in 1909 ended with the victory of Alojz Terglav and Ivan Benkovič in Celje, Ivan Roškar and Franc Robič in Maribor, Karel Verstovšek in Slovenj Gradec, Anton Meško and Josip Ozmec in Ptuj, Franc Jankovič in Brežice, Jakob Vrečko in Šmarje, and Peter Novak in Konjice (provincial curia). Anton Korošec in Ljutomer and Franc Pišek in Celje won the elections in general curia.

SLOWENISCHE ABGEORDNETE IN GRAZ VON DER JAHRHUNDERTWENDE BIS ZUM ZERFALL DER DOPPELMONARCHIE

Zusammenfassung

Um die Jahrhundertwende wurde die Bevölkerung im nationalen Sinne endgültig durch den Nationalismus definiert und die nationalen Verhältnisse spitzten sich zu. Die slowenische Seite war erfolgreich bei der Einführung slowenischer Sprache in den Schulen und Ämter und bei wirtschaftlicher Emanzipation, bei den Wahlen in Gemeinde- und Bezirksvertretungen sowie in den Land- und Nationaltag. Slowenische Bevölkerungsmobilisierung war mehr als erfolgreich, deutsche dagegen, auch national bestimmt, blieb innerhalb der „Stadt- bzw. Marktmauern“ „gefangen“ (im Jahr 1895 lösten die slowenischen Parallelklassen am Gymnasium in Celje/Cilli scharfe Reaktionen der österreichischen Deutschtümmler und die Deutschtümmler in Celje/Cilli hatten die meist radikalisierten Politik).

Bezüglich des oben genannten, war die Grazer Landeskurie die einzige slowenische „Festung“. Im Jahr 1896 gewannen die Wahlen in der Landeskurie Ivan Dečko und Josip Sernec, in der Mariborer/Marburger Kurie Franc Robič und Mihael Lendovšek, in Slovenj Gradec/Windischgratz Ivan Vošnjak, in Ljutomer/ Lutzenberger Fran Rosina, in Ptuj/Pettau Fran Jurtela und in Brežice/Ranner Josip Žičkar.

Im Jahr 1902 wurden gewählt Ivan Dečko (im Jahr 1907 verlor er sein Mandat, an seiner Stelle wurde Alojz Terglav gewählt) und Juro Hrašovec in Celje/Cilli, Franc Robič und Ivan Roškar in Maribor/Marburg, Ivan Kočevar in Ljutomer/Luttenberg, Fran Jurtela in Ptuj/Pettau, Ivan Vošnjak in Slovenj Gradec/Windischgratz und Josip Žičkar in Brežice/Ranner (er starb in 1905 und an seiner Stelle wurde Franc Jankovič gewählt); im Jahr 1904 waren noch Wahlen in der allgemeinen Kurie und die Wahlen gewannen Ferdinand Roš (Celje/Cilli) und Miroslav Ploj (Ptuj/Pettau).

Die letzten Wahlen im Jahr 1909 gewannen in Celje/Cilli Alojz Terglav und Ivan Benkovič, in Maribor/Marburg Ivan Roškar und Franc Robič, in Slovenj Gradec/Windischgratz Karel Verstovšek, in Ptuj/Pettau Anton Meško und Josip Ozmec, in Brežice/Ranner Franc Jankovič, in Šmarje/St. Marein bei Erlachstein Jakob Vrečko und in Slovenske Konjice/Gonobitz Peter Novak (alles in der Landeskurie). In der allgemeinen Kurie gewannen Anton Korošec in Ljutomer/Luttenberg und Franc Pišek in Celje/Cilli die Wahlen.